

КОНТЕНТ ТА СИСТЕМА ЖАНРІВ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТЕКСТУ В АСПЕКТІ КОРЕЛЯЦІЇ ГЕНДЕРУ

У статті проаналізовано жанрову та тематичну кореляцію в аспекті гендеру на матеріалах видань «Блік» та «Дзеркало тижня». Побудовано вибірку та проведено порівняльний аналіз кількісних показників за публікаціями, а також визначення специфіки «жіночих» та «чоловічих» текстів.

Ключові слова: «жіночий» текст, «чоловічий текст», гендер, мовна особистість, статеві ідентифікація, акценти.

Чи є доцільним розподіл журналістики на професію «жіночу» та «чоловічу»? З цього приводу в останні кілька років серед науковців та особливо журналістів-практиків точаться дискусії різної ваги та аргументованості. Скептики вважають, що подібне розмежування є не виправданим і навіть безглуздим. Прихильники іншого підходу до проблеми, навпаки – висувають нові гіпотези стверджуючи, що різниця між тим як працюють і про що пишуть журналісти певною мірою таки залежить від їх статі. Це стосується, зокрема, особливостей розстановки акцентів у матеріалах, жанрового та тематичного спрямування. Саме аспект гендерної диференціації (жанрової та тематичної) в контенті друкованих ЗМІ розглядається у межах даної статті.

Вивчення наукових досліджень попередників показало, що гендерних питань в пресі і, зокрема, в аспекті змістових кореляцій у журналістських текстах торкалися Н. Сидоренко, Н. Остапенко, Я. Марущенко, Т. Моїсеєва, Л. Вольська [7], О. Подо [5], Я. Чайківська [6], І. Грабовська [2], А. Волобуєва [1], М. Цибульська [8], А. Улюра [9].

Дослідження питання лінгвістично-культурологічної інтерпретації жіночих і чоловічих текстів пропонують багато російськомовних і англійськомовних сайтів. Також окремі публікації за темою можна знайти в блогах журналістів-практиків (Олена Лазун «Журналістика. Жіноча чи чоловіча?»).

Метою дослідження є аналіз контенту двох видань (щоденної газети-таблюдю «Блік» та суспільно-політичного тижневика «Дзеркало тижня») в аспекті жанрової та тематичної диференціації у матеріалах з огляду на статі їх авторів та доведення фемінізації «чоловічого» тематичного блоку. Завданнями є побудова вибірки та порівняння кількісних показників за публікаціями, визначення специфіки «жіночих» та «чоловічих» матеріалів.

Гендерні диференціації у жанровій та тематичній системі публіцистичного тексту є виразним ідентифікатором авторської манери письма. Деякі науковці заперечуючи цю сентенцію стверджують, що стаття жодним чином не може вплинути на текст (тему чи жанр) матеріалу – мають місце тут лише дві складові: майстерність журналіста та акцентуація. Спростувати цю думку можна за допомогою результатів невеликого дослідження в основі якого було покладено анкетування проведене серед журналістів газет «Дзеркало тижня» та «Блік» та вибірку за матеріалами цих видань.

«Парадокси, якщо говорити про гендерний аспект у роботі ЗМІ, починаються лише якщо питання торкається жанрового розмаїття, – стверджує головний редактор тижневика «Дзеркало тижня» Володимир Мостовий. – Коли я починав свій шлях у журналістиці нарисовцями були в основному жінки. Не дивно, адже у нарисах завжди присутні емоції. А от фейлетоністами були виключно чоловіки. Щодо становлення такого рідкісного нині для України жанру як судовий нарис, то тут слід віддати належне професійному «жіночому перу». Але, наголошую, не у нашій державі. Скажімо, Ольга Чайковська – королева судового нарису «Літературной газети»».

Таблиця 1

Стать журналіста	Тематичне спрямування	Жанр
Ж	Економіка	Стаття, інтерв'ю
Ж	Соціальний блок	Стаття
Ж	Економічна безпека	Аналітика
Ч	Освіта	Репортажі, розслідування
Ж	Право	Стаття, репортаж
Ж	Соціальний блок	Стаття, аналітика
Ж	Сімейне коло	Есеї, репортажі, інтерв'ю
Ч	Історія	Есеї. Аналітична стаття
Ж	Історія	Стаття, інтерв'ю, аналітика
Ж	Наука, освіта, екологія, здоров'я	Стаття, інтерв'ю

Сьогодні жанри, які свого часу вважалися вищим пілотажом журналістики зникають. Нарисів, фейлетонів, репортажів у пресі майже немає. Те, що часом ставлять під рубрику репортаж насправді ним не є. Немає ані ефекту присутності, ані відповіді на запитання «як?». У газетах нині корелює стаття, огляд, кореспонденція, інформація. Ці жанри здебільшого чоловічі. Особливо це стосується аналітичної статті».

Підтвердженням цих слів стали результати анкетування, наведені у таблиці 1.

Таблиця 2

Суспільно-політичний тижневик «Дзеркало тижня»

	Ч	Ж
Людина/Соціум	58	36
Наука	36	25
Освіта	16	34
Навколишнє середовище	22	10
Здоров'я	22	46
Культура	96	121
Історія	68	6
Туризм	12	20
Сімейне коло	3	60
Внутрішня політика	113	53
Право	53	39
Влада / Тема тижня	46	40
Власність/Гроші	16	1
Міжнародна політика	45	20
Гроші/Сільське господарство	6	1
Гроші/Зарубіжна економіка	14	13
Гроші/Бізнес	70	28
Гроші/Економічна безпека	3	5
Людина/Персоналії	24	25
Гроші/Макрорівень	9	3
Гроші/Фінанси	29	9
Гроші/Економіка регіонів	18	11
Людина/Церква	2	4
Гроші/Конфлікт інтересів	16	2
Гроші/Енергоринок	30	13
Гроші/Проблема	6	3
Людина/Технології	3	1

За даними наведеними у таблиці бачимо, що інтерв'ю тією чи іншою мірою є «жіночим» жанром так само стаття. З-під чоловічого пера найчастіше виходять розслідування, а також на підтвердження слів Володимира Мостового – аналітична стаття. Репортажі та есеї – спільні. Щодо кореляції тем, то тут також спостерігається взаємозалежність за гендерною ознакою. Це означає, що суто жіночої або ж суто чоловічої «території» у виборі тем немає. Цю сентенцію підтверджено результатами вибірки матеріалів (табл. 3).

Кількість матеріалів у тижневику «Дзеркало тижня» (за півріччя) – 1679.

Жіночі теми «Освіта», «Здоров'я», Культура (найбільша кількість – 121), «Туризм», «Сімейне коло», «Персоналії». Тоді як чоловічими є «Соціум», «Наука», «Історія», «Внутрішня політика», «Право», «Тема тижня» (майже спільна), «Гроші», «Міжнародна політика», «Фінанси», «Енергоринок».

Щодо ідентифікації авторами своєї статі у тексті, то в аналітиці її прослідкувати важко, адже відсутні будь-які апеляції до жіночого досвіду. І навіть наративна (розірвана, децентралізована) структура тексту та деталізація у випадку з «Дзеркалом тижня» – не показник «жіночої руки» та навпаки – відсутність цих компонентів – ознака чоловічого стилю. Однак, за кількістю матеріалів, якими визначається тематичний розподіл на «чоловічу» та «жіночу» територію, хоча й не надто чітко, але спостерігається фемінізація окремих тематичних блоків. За підсумками результатів з таблиці наведеної нижче видно, що зворотного процесу, себто процесу маскулінізації жіночих тем не спостерігається.

Таблиця 3

Стать журналіста	Тематичне спрямування	Жанр
Ч	Спецкор - кримінал	Репортаж, розслідування
Ж	Інформаційний блок, культура, здоров'я	Інтерв'ю, хронікальна замітка
Ж	Шоу-бізнес	Замітка, репортаж, огляд
Ж	Новини	Замітка
Ж	Новини	Новини
Ж	Фотокореспондент	-
Ж	Світ	Економіка, політика
Ч	Культура	Інтерв'ю
Ж	Культура, здоров'я, шоу-бізнес	Інтерв'ю

Щоденна газета-таблоїд «Блік»

У колективі «Бліку» працює 60 людей з них 70% – дівчата та жінки. Специфіка та формат таблоїда в визначають загальні норми та правила до написання будь-якого матеріалу. Чи є закономірністю те, що у таблоїді працює більшість жінок (дівчат)? Заперечити цей факт важко. Інформаційні жанри (себто гарячі новини), шоу-бізнес, світ, культура, здоров'я – теми, що апріорі передбачають роботу у жанрі інтерв'ю підпорядковані у виданні виключно дівчатам. Журналісти-чоловіки в основному охоплюють спорт, Інтернет та дизайн.

Таблиця 4

Кількість матеріалів у газеті «Блік» за місяць (428)

	Ч	Ж
Приватне життя		36
Україна	23	54
Світ		23
Київ	12	51
Спорт	131	3
Зірки та люди		81
Блік ТВ		14

Новини та кримінал у «Бліку» найчастіше подаються без підпису. Визначити статтю автора важко, але можливо. «Жіночу руку» можна впізнати за деталями та різного штибу оцінювальними сентенціями, прогнозуваннями та конфронтаційними питаннями. «Чоловіча рука» пізнавана важче. Матеріали вгадуються майже інтуїтивно у першу чергу за тематичною складовою: «Про цей науковий винахід міг написати лише чоловік...». Торкаючись аспекту асиміляції автора в текст як мовної особистості, варто зауважити, що чоловічі тексти завжди зав'язані на ланцюгах причинно-наслідкових зв'язків та логічної структури тексту.

Щодо жанрової кореляції, то у межах даного видання не доводиться говорити про «чисті» жанри. Виокремити можна лише інтерв'ю, яке публікується під «жіночими» рубриками «Приватне життя», а також «Зірки та люди». За даними у таблиці видно, що чоловіки у «Бліку», як і було сказано вище, охоплюють спорт, рубрику «Україна» (репортажі, розслідування) і найменше – «Київ» (новини, інтерв'ю, огляди).

Коли мова йде про журналістів та журналістику, чи потрібно уточнити є репортер жінкою чи чоловіком? Мабуть, у багатьох аспектах професійної діяльності цей розподіл є зайвим. Різниця у стилі викладу, в інтерпретації матеріалу, у використанні, фраз чи зворотів є радше явищем індивідуальним, аніж гендерним.

З цією думкою не погоджується журналістка Олена Лазун, яка у своєму блозі відповідає на коментар стосовно однієї з власних публікацій. Коментар наступного змісту: «Публікація (Олени Лазун – прим. автора) – типовий приклад так званої жіночої (дівочої) журналістики, яка, на жаль, є дуже сумним явищем наших медіа. Це коли абсолютно перевернуті всі акценти і за деревами не бачать лісу...» [4].

Відповідаючи на даний випадок авторка частково не заперечує недоцільності розмежування журналістики на «жіночу» та чоловічу». Та наступної миті підкреслює взаємозаперечення: «Різниця між написаним чоловіком та жінкою, звісно, є. Але це зовсім не означає, що написане чоловіком є кращим. чоловіки мислять більш «глобально», аніж жінки. Їх цікавить здебільшого політика, економіка, кримінал. Представникам сильної статі властиво розмірковувати про масштабні проблеми: світову кризу, наприклад, чи про ті ж вибори. Рідко зустрінеш матеріал про, скажімо, нещасного голодного песика, написаний чоловіком.

Про таке зазвичай пишуть саме жінки. Вони ж інформують суспільство про менш «глобальні» та більш ... соціальні проблеми. Жалісливі історії про знедолених, життєві історії з цікавими подробицями, деталями – все це більше притаманно жінкам [4].

Повторюючи сентенцію про те, що майстерність журналіста, незалежно від його статі, має першочергове значення, варто зауважити, що «гендерні парадокси» мають місце не лише у роботі з системою жанрів, але й у стилістично-мовному аспекті. Підтвердженням цього можуть стати безліч прикладів «маскулінізованих» матеріалів в друкованих ЗМІ, де журналістки, можливо, підсвідомо ховають «обличчя» за мінімалізмом, науковою термінологією та статистичними даними. Такі матеріали зведені до мінімалізму в емоційно-експресивному плані: відсутні власні роздуми, судження, припущення та будь-які психологічно-налаштовуючі відступи.

Аналізувати матеріали, в основі яких лежить «лівопівкульний» прагматизм авторів-чоловіків, важче, коли «обличчя» вони ховають за розгорнутим філософствуванням, схильністю до осуду та смакуванням пліток. Це так званий «фемінізований» тип текстів.

В епоху постмодернізму активізувалися процеси авторизації публіцистичного дискурсу, персоніфікації самого журналіста у ньому, у публіцистичному тексті реалізується мовна особистість, відбувається, крім того, статевая ідентифікація журналіста. За визначенням Ю. Н. Караулова «мовна особистість, як особистість, виражена

у мові (текстах) і через мову, є особистістю реконструйованою в загальних своїх рисах на базі мовних засобів. Гендер впливає на журналістський текст і має явно виражені мовні характеристики [8].

З огляду на це є потреба визначити дефініцію «жіночий публіцистичний текст» та «чоловічий публіцистичний текст». Отже, «жіночий публіцистичний текст» (ЖПТ) – вид тексту, який репрезентує автора статево шляхом специфічних зображальних засобів, децентралізованої структури тексту та апеляції до внутрішнього жіночого досвіду.

Традиційна інтерпретація чи аналіз, який ґрунтується на приписі жіночому суб'єктивних чи об'єктивних характеристик, у випадку з жіночим письмом виявляється неіснуючим. Визначним для такого типу письма виступає особлива чутливість, «сліди» якої можна віднайти у специфічному настрої і ритмі [9].

Навідміну від поняття «жіноча журналістика», яке досить часто стає об'єктом різноманітних дискусій визначення «чоловіча журналістика» не існує.

«Чоловічий публіцистичний текст» (ЧПТ) – вид тексту, який репрезентує статтю автора за наративною (системною) структурою тексту, присвоєння певних патріархальних поглядів підсвідомо спроектованих на ту чи іншу проблему, мінімалізм у емоційних та сенсорних оцінках тощо.

Отже, у підсумку дослідження мають місце наступні висновки: як показав аналіз контенту двох видань та порівняння кількісних показників за матеріалами (щоденної газети-таблоїду «Блік» та суспільно-політичного тижневика «Дзеркало тижня»), щодо жанрової та тематичної кореляції зберігається стереотипний розподіл на «чоловічу» та «жіночу» територію; різниця у специфіці «жіночих» та «чоловічих» публіцистичних текстів полягає здебільшого не від мовної парадигми, а у виборі автором типологічних мовних стратегій.

Список використаних джерел

1. Волобуєва А. М. Гендерна політика у дзеркалі преси (моніторинг газет «День», «Дзеркало тижня», «Столиця», «Хрещатик») / Лютик І.В., Панасова Т. О., Погорелова О. В., Романчук Н. В., Сарапин Н. Л., Соломко І. Д. // Наукові записки інституту журналістики. – 2008. – Т. 6. – 66-69.
2. Грабовська І. Україна – простір гендерних утопій чи реальних проблем? / І. Грабовська // Сучасність. – 2002. – №6. – С. 71-80.
3. Женщины-журналисты и психологическая травма : (итоги Международной конференции «Женщины журналистки как носительницы языка мира», Москва, 2 февр. 2010 г.) [Електронний ресурс] / О. Кравцова. – // Режим доступу: http://community.livejournal.com/psy_journo/4768.html
4. Журналістика чоловіча чи жіноча? / [Електронний ресурс] / О. Лазун // Режим доступу: <http://vip.val.ua/ua/Lazun/674/>
5. Пода О. Ю. Квір і мас-медіа / О. Ю. Пода // Журналістика: науковий збірник. – 2007. – С. 165–173.
6. Проблема жіночого тексту у сучасній українській пресі [Електронний ресурс] / Я. Чайківська // Вісник Львівського університету / Серія «Журналістика». – Вип. 21 // Режим доступу: http://www.franko.lviv.ua/faculty/jur/Internet/PART-6_10.htm
7. Сидоренко Н. М. «Гендерний монолог» української «урядової» преси [Електронний ресурс]: Наукові записки інституту журналістики. – 2002. – Том 6. – С. 61-65 / Сидоренко Н. М., Остапенко Н. Ф., Марущенко Я. М., Моїсєєва Т. О., Вольська Л. Л. // Режим доступу: <http://journal.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=108>
8. Типологические модификации журналистского текста (гендерный аспект) [Електронний ресурс]: Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского / Серия «Филология. Социальная коммуникация». – 2008. – №1. – Том 21(60). – С.160-164 / М. Цыбульская // Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/natural/uztnu/zapiski/2008/filologiya/uch_21_1fn/zybul'skaya.pdf
9. Теоретико-методологічні засади гендерних студій з літературознавства [Електронний ресурс] / А. Улюра // Режим доступу: http://community.livejournal.com/feminism_ua/475859.html – 2009.

The article analyzes the genre and thematic correlations in terms of gender in media materials «Blick» and «Mirror of week». A new sample and a comparative analysis of the quantitative indicators for publications and to identify specific «female» and «male» texts.

Key words: «female» text, «male» text, gender, language identity, sex identification, accents.